

Monumentnummer*: 531666

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 19 december 2014
Kadaster deel/nr 82871/78

*Woonplaats** Culemborg
*Gemeente** Culemborg
*Provincie** Gelderland

Locatiennaam Culemborg
Locatieomschrijving Fort Everdingen

*Kadastrale gemeente** Culemborg
*Sectie** L
*Kadastraal object**
Appartement aanduiding
Grondperceel 278

*Omschrijving***

Cluster 501.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

INUNDATIESLUIS MET SCHOTBALKKERING bij Fort Everdingen als essentieel onderdeel van het inundatiesysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluisen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluisen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Tot de laatste categorie behoren de inundatiesluisen bij Fort Everdingen. Het gaat hierbij om drie in serie geplaatste exemplaren, waarvan de zuidelijkste in feite deel uitmaakt van de buitenoever van de natte gracht en in de omleidingsweg (de Rondweg) ligt. De sluis was de laatste kering bij eventuele inundatie van het voorgelegen terrein. Belangrijk was ook de functie als keersluis waarmee het zuidelijk en westelijk deel van de natte gracht rond het fort op peil kon worden gehouden.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Over de sluis een latere betonnen brug met ijzeren leuningen, die voor de bescherming niet van belang is. Het inundatiekanaal, aangelegd op basis van een mogelijk middeleeuwse kavelsloot, loopt van oudsher vanaf de inundatiesluis / keersluis in de zomerkade van de Lek zuidwaarts tot voorbij de Prijsseweg / Prijssedijk. Hierin lag een niet meer bestaande inundatiesluis / keersluis.

Omschrijving

De INUNDATIESLUIS MET SCHOTBALKKERING (ca. 1875) in de buitenoever (Rondweg) van de natte gracht aan de zuidoosthoek van Fort Everdingen is een in baksteen en natuursteen uitgevoerde sluis met vier hoofden en drie doorlaten. Tussen de hoofden zijn aan weerszijden steeds twee schotbalksponningen aangebracht, waarin schotbalken. De schotbalken kunnen worden opgehaald of neergelaten door middel van een drietal, gietijzeren (in twee gevallen dubbel uitgevoerde) windwerken. Van een vierde windwerk (het meest oostelijke) is nog slechts een voet aanwezig. Er zijn natuurstenen dekplaten en aan weerszijden sluit het werk aan op de dijk door middel van gemetselde vleugelmuren. In het sluishoofd aan de zijde van het inundatiekanaal een hardstenen peilschaal.

Waardering

De INUNDATIESLUIS MET SCHOTBALKKERING ten zuiden van Fort Everdingen is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerd waterwerk, dat gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een inundatiesluis / keersluis met schotbalkkering.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en als onderdeel van een drietal inundatiesluizen.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in samenhang met twee andere sluizen en een inundatiekanaal het principe van de werking van het inundatiesysteem kan laten zien.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen, waaronder de schotbalken en windwerken, deels herkenbaar, deels aanwezig zijn.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegevens voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument